

Старословенска религија

Старословенска религија обухвата религијска схватања, култове и ритуале најбројнијег огранка индоевропске популације, која је већ у првој половини првог миленијума прије нове ере насељавала територију између Дона и Карпата. У задњих неколико стотина година прије нове ере Словени су се укључили у миграције подстакнуте кретањима разних азијских племена и брзо заузели територије источне, средње и југоисточне Европе. Између 6. и 10. вијека долази до раздвајања у језичком и културном смислу, а разврставају се у три велике групе племена из којих су се развили данашњи Источни Словени (Руси, Украјинци, Бјелоруси), Западни Словени (Пољаци, Чеси, Словаци, Лужички Срби, Балтички Словени) и Јужни Словени (Срби, Хрвати, Словенци, Македонци, Бугари). За религију Источних Словена најзначајнији и најстарији извор јесте такозвана Несторова хроника, настала у првој половини 12. вијека, у којој се наводе имена богова поштованих у Кијеву. Старословенска религија заснована је на религији и митологији Старих Словена. Према етнолозима и историчарима евидентни су одређени проблеми око одређивања врховног бога код Словена јер је утврђено да је код индоевропских народа врховни бог било небо. На основу тога код Словена налазимо да је врховни бог неба био Сварог, а код Старих Словена то је био Перун. Ипак, у писаним изворима нема трага да је Сварог врховни бог код Старих Словена, а према записима Прокопија из Цезарије о богу громовнику као врховном богу Старих Словена потврђује нарочито поштовање Перуна у Кијевској Русији. Због често измијешаних божанстава и њихових функција, божанства се код Словена дијеле у двије групе: *кијевски* и *полапски пантеон*. Поштоваоци кијевског пантеона су Источни Словени, а полапског су били Словени који су живјели између ријеке Одре и Лабе, док је њихова граница на сјеверу била Балтичко море. Полапски пантеон међутим обухвата много ширу територију на којој су живјела као што су Полабљани, Оботри и многи други. Главна божанства у кијевском пантеону су: *Перун*, *Даждої*, *Велес*, *Хорс*, *Мокош*, *Сїридої*, *Симарїала*.

Перун је био бог муња и неба, те се из тог разлога преклапа са богом Сварогом (бог неба), који се понајприје схватао као духовни бог и бог свега нематеријалног. Представљен је као велики праведник који кажњава све оне који

чине лоша дјела, а посебно оне који не поштују договоре. Пошто нису имали храмове, Словени су се Перуну молили у гајевима, шумарцима и испод храстова.

Дажбог је био бог Сунца и кише, а сама етимологија његовог имена указује на бога који даје (Дајбог) Сунце и његову свјетлост, неопходну за бројне природне процесе. Помињу га римски, грчки и руски хроничари који су писали о старој словенској вјери. У преводима грчких текстова на словенски Хелиос се преводио као Дажбог. У домаћинствима Дажбог је био заштитник кућног огња и ватре и сматра се да је био један од Сварогових синова. Етнолог Веселин Чајкановић примијетио је да је вјеровање у моћ Сунца код Словена било изразито јако, те да је Дажбог био врховни бог код Срба. О томе говори и чињеница да је код Словена празник посвећен непобједивом Сунцу падао на датум данашњег Божића.

Велес је бог стоке, усјева, мудрости, умјетности, богатства, власништва, магије, преваре, трговине, прорицања, врлина и водич душа мртвих, те се сматрао заштитником пастира и чаробњака. Био је син краве Земун и вола Рода. Најчешће је представљан као рогат, јак младић или као сиједи старац са бијелом брадом и пастирским штапом. *Хорс* се, према Драгославу Срејовићу, не сматра изворно словенским божанством због имена које у основи није словенско, а означава Сунце. Иако је спорно његово поријекло, он се спомиње у Несторовој хроници у контексту описивања кијевског пантеона.,

Мокош је била богиња Источних Словена, богиња плетења, жена. Налазила се међу боговима кијевског пантеона, а њен кип у Кијеву поставио је кнез Владимир 980. г. н. е. Осам година касније кнез Владимир порушио је кип јер се у међувремену преобратио у хришћанство. Забиљежен је ритуал словенских жена, гдје су жене у воду бацале кудељу која се називала „мокрица” и која је представљала жртву Мокоши. За ову богињу везује се и врачање. Жене које су се у 16. вијеку у Русији бавиле врачањем називане су мокошама. Њене биљке су лан, кантарион и липа. Прослављала се у периоду данашњег празника Свете Петке.

Стрибої је био међу битнијим божанствима код Старих Словена. Био је бог вјетра. Вјетрови су били његови унуци, а био је заштитник Весне, заједно са Јарилом. Као бог вјетра и ваздуха, сваког прољећа на крилима лаког повјетарца доносио је *Весну*, богињу прољећа. Њему је била посвећена птица орао.

Симарїала је словенско божанство огња и сматрао се и сам божанским огњем који је за Словене био светиња над светињама. Код Старих Словена огњиште је представљало предмет вјерског обожавања, култно мјесто коме је Стари Словен прилазио умивеног лица, а испод огњишта сахрањивани су чланови породице, због чега се ово мјесто повезивало са духовима предака. Ту је живио и Домовој — дух који штити кућу и укућане, а изнад огњишта висиле су вериге, свети предмет на који су качене жртве као што су: глава црног пијетла, животињске длаке и изнутрице, птичја пера итд. Са огњиштем био је повезан и димњак који је за Старе Словене био симбол везе између људи и богова. Браћа су му Хорс и Дажбог, а сестра Мокош. Представљан је у облику пса или змије.

Полапски пантеон чинили су богови: Световид, Радгост, Сварожић, Припегала, Жива, Пров и Подага.

Световид је био врховни бог балтичких Словена. Представљан је са луком у руци, са пратећом ратничком опремом: узде, седло и мач. Самом анализом његовог имена долази се до закључка да се ради о богу који види свијет - свевидећем божанству. Два Световидова кипа представљају божанство које гледа на све четири стране свијета. Са доласком хришћанства, Световида је замијенио Свети Вид, чији се празник слави 28. јуна.

Радгосѿ је био врховно божанство града Ретре, бог гостопримства, а Ретари су били словенски род који је припадао племену Љутића и који је живио између ријека Одре и Лабе у Либечком заливу. На том простору данас постоје само Лужички Срби. У Радгошћу, тј. Ретри, налазио се храм овог божанства саграђен од дрвета, осликан споља и изнутра. Овај бог представљао се са сољу и хљебом у једној руци, док је у другој била сјекира. Ово божанство славило се у зимском периоду.

Сварожић је бог о коме има јако мало података. Приказиван је са шљемом на глави, мачем и сликом црног бика на грудима. Био је бог огња и рата. Код Спасоја Васиљева Сварожић се представља као сами бог Сунца. Син је бога Сварога и Виде. Неки извори спомињу и Ладу као његову мајку. Даждбог му је брат. Већи број божанстава код Старих Словена посвећених свјетлости, Сунцу, огњу и ватри говори о карактеристикама старе словенске религије. Наши етнологзи закључују да су Словени насљедници старих Ведејаца, чија се вјера заснивала на поштовању свјетлости и ватре као врховног физичког и духовног принципа.

Припеѿала је још један од богова соларних обиљежја. И за овог бога налазимо тумачење код Васиљева о имену Припегале, које се своди на глагол припећи, који у језику померанских Словена гласи препикат. Глагол припећи може се повезати са дјелатношћу Сунца, те се сматра да Припегала може бити један од епитета Сунца.

Жива је словенска богиња плодности и заштитница жена. Њен храм налазио се у граду Рацибору, а осим стандардних активности у храму, Живи у част вршило се гатање. Представљана је са дугом плавом косом и житарицама око себе. Прослављала се у периоду јесени.

Пров је бог правде, који се изједначава са богом Перуном, што налазимо као тумачење већине наших митолога.

Подаѿа је био бог неког временског периода до кога треба нешто да се уради, према Васиљевом тумачењу етимологије његовог имена. Везује се и за лов (погодити стријелом).

Остала божанства која се спомињу у религији Старих Словена су: Сварог, Весна, Геровит, Лада, Триглав, Морана, Црнобог, Мати Сира Земља, Лела. Сварога су сматрали свевишњим богом код Словена, Весна је била богиња прољећа, Геровит је био бог рата, Лада је била богиња љубави и љепоте, Триглав је био бог небеског, земаљског и подземног свијета, Морана је била богиња смрти и зиме,

Црнобог је био бог ноћи, нереда и зла, Мати Сира Земља је само једно од имена за богињу мајку, а Лела је била богиња шума и шумских створења.

Специфичне карактеристике словенског духовног система очитују се у чињеници да су најважнија словенска божанства ватрене природе и да се ту назиру трагови натуризма.